

RECENZJE I NOTY BIBLIOGRAFICZNE

Janina Ciechanowicz-McLean, *Prawo ochrony i zarządzania środowiskiem*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2015, ss. 218.

Ochrona zasobów środowiska i ich zrównoważone użytkowanie obecne są we wszystkich niemal obszarach funkcjonowania człowieka, stanowią jeden z najtrudniejszych aspektów rozwoju współczesnego świata. Immanentnymi cechami prawa ochrony środowiska są jego dynamizm i interdyscyplinarność. Ze względu na obszerność zakresową problematyki (również w wymiarze wertykalnym: od ekosystemów jednostkowych po ekosystem globalny), trudne jest określenie zarówno struktury, jak i koncepcji tej dziedziny prawa¹. Nie bez znaczenia jest też jej stosunkowo krótka historia i przyspieszony rozwój, przypadający w zasadzie na ostatnie czterdzieści lat. Wskazane cechy w sposób istotny wpływają na skomplikowanie tej materii i obrazują trudność wyzwania, jakiego podjęła się Autorka recenzowanej pracy. Polegało ono na przedstawieniu wieloaspektowej panoramy zagadnień współczesnego prawa ochrony środowiska w formie spójnej i przejrzystej syntezy, łączącej zagadnienia prawne z problematyką zarządzania środowiskiem. Janina Ciechanowicz-McLean wykonała to zadanie znakomicie, nadając dodatkowo swej pracy bardzo oryginalną, własną formułę autorską. Tym właśnie, przede wszystkim, omawiane dzieło wyróżnia się na tle innych podręczników z zakresu prawa ochrony środowiska.

Treść opracowania ujęta jest w formie czternastu wykładów, które prowadzą czytelnika przez kompleksy zagadnień współczesnego prawa ochrony środowiska. Wybór tematyki poszczególnych rozdziałów nie jest przypadkowy. Autorka we wstępie przedstawia jego uzasadnienie, kierując się zarówno wagą, jak i aktualnością poruszanych zagadnień. W rezultacie dobór ten daje syntetyczny obraz prawa ochrony

¹ Abstrahuję w tym miejscu od kwestii wyodrębnienia prawa ochrony środowiska jako gałęzi prawa. Na ten temat zob. np. L. Karski, *Znaczenie prawa ochrony środowiska*, „*Studia Ecologiae et Bioethicae UKSW*” 2011, nr 9, s. 94 i literaturę tam wskazaną.

środowiska zgodny z jego współczesną koncepcją, opartą na idei zrównoważonego rozwoju, dominacji elementów integrystycznych, funkcji dystrybucyjnej i rosnącym znaczeniu ponadnarodowej płaszczyzny regulacji². Odzwierciedla on też współczesne pojmowanie ochrony środowiska, w której obok działań zachowawczych ważną rolę pełni zarządzanie. Te dwa aspekty zostały też podkreślone w tytule recenzowanej pracy.

Rozważania Autorki charakteryzują się świeżością ujęcia zagadnień klasycznych, wśród których można wskazać np. zasady prawnej ochrony środowiska czy prawo ochrony przyrody. Odzwierciedlają jednak również umiejętność syntetycznego ujęcia z klarownym oddaniem istoty zagadnień skomplikowanych, takich jak np. oceny oddziaływania na środowisko. Szczególnie interesujące jest też zawarte w ostatnim, czternastym wykładzie podsumowanie kierunków rozwoju prawa ochrony środowiska, przedstawiające procesy globalizacji i europeizacji w tym zakresie oraz wnioski *de lege ferenda*.

Każdy z rozdziałów podręcznika opatrzony jest aktualnym zestawieniem literatury przedmiotu, co ułatwia pogłębione studia w poszczególnych obszarach i pozwala na uzyskanie informacji dotyczących aktualnego stanu badań naukowych. Całość wykładu uzupełniają cenne zestawienia o charakterze praktycznym, ułatwiające zgłębianie prezentowanych treści, lecz również dalsze własne poszukiwania. Są to: repertorium obejmujące zagadnienia do samodzielnego studiowania i opracowywania referatów, opinii i esejów, a także do opracowania przez studentów w pracach zaliczeniowych o charakterze praktycznym oraz repetytorium: ochrona środowiska – przepisy. To ostatnie nie ma charakteru wyłącznie wykazu aktów prawnych, lecz ujęte zostało w formie przejrzystego kompendium uzupełnionego uwagami wyjaśniającymi. W tej części pracy zawarto też jest wykaz ratyfikowanych przez Polskę umów międzynarodowych oraz najważniejszych aktów z polskiego prawa ochrony środowiska. Następnie, co spotka się zapewne z dużym zadowoleniem studentów, Autorka zamieściła rozbudowane zestawienie przykładowych pytań egzaminacyjnych. Całość zamyka omówienie trzech zagadnień podstawowych w prawie ochrony środowiska (ochrona środowiska w Konstytucji z 1997 r., ochrona środowiska w Kodeksie karnym i zrównoważony rozwój w przepisach prawa) oraz wykaz literatury podstawowej i uzupełniającej, a także zestawienie podstawowych dokumentów przydatnych do studiowania i adresów internetowych, gdzie opublikowane są inne dokumenty w tym zakresie.

W recenzowanej pracy zaakcentowane są wyraźnie aspekty prawnej ochrony obszarów morskich i przybrzeżnych. Stanowi to ujęcie bardzo oryginalne na tle innych opracowań tego typu z zakresu prawa ochrony środowiska, gdzie dotychczas zagadnieniom tym nie poświęcano należytej uwagi. Tymczasem zintegrowana ochrona śro-

² Zob. np. B. Rakoczy, *Koncepcja współczesnego prawa ochrony środowiska a jego dynamiczny rozwój*, „Przegląd Prawa Ochrony Środowiska” 2012, nr 2, s. 57-69.

dowiska morskiego stanowi współcześnie jedno z najważniejszych zagadnień międzynarodowego prawa środowiska, a bezpieczeństwo ekologiczne Morza Bałtyckiego jest nie tylko istotnym zagadnieniem ochrony środowiska naturalnego Polski (polskie obszary morskie stanowią wszak około jednej dziesiątej obszaru lądowego Polski i jednocześnie osiem procent akwenów Bałtyku), lecz również wyznaczają doniosłe zadania władz publicznych.

Bardzo dobrą decyzją co do konstrukcji wykładów jest wprowadzanie kwestii normatywnych bez nadmiaru informacji o charakterze technicznym. Nie oznacza to jednak braku osadzenia wywodu w kontekście normatywnym. Jednak nadrzędnym celem, który udało się osiągnąć, jest zrozumiałość i jasność treści. Autorka zachowała niezbędną równowagę w tym zakresie. Rozwiązanie to jest także skutecznym sposobem zmierzenia się z nieśmiałością, dynamizmem i rozległością regulacji prawnej w dziedzinie ochrony środowiska.

Dużym atutem recenzowanej pracy jest przejrzystość wykładu i przystępność wywodu, co jest niezwykle trudne z uwagi na wspomniany na wstępie charakter omawianych treści. Świadczy to o wysokich kompetencjach dydaktycznych Autorki, która posiada rzadką umiejętność przedstawienia skomplikowanych treści w sposób jasny i prosty. Zrozumienie prezentowanych zagadnień ułatwia też odwołanie się do orzecznictwa oraz studiów przypadku, zarówno dotyczących spraw polskich, np. sprawa C-344/08 *przeciwko Tomaszowi Rubachowi* (s. 60-61), jak i państw obcych – np. wyrok w sprawie *huty Trail Smelter* z 1938 r. (s. 114). Przy tym są to kazusy zarówno słynne, jak np. sprawa Doliny Rospudy (s. 74-77), jak również mniej znane, np. wyrok NSA (II OSK 2403/13) w sprawie hodowli norki amerykańskiej w sąsiedztwie obszaru Natura 2000 (s. 31-32). Dodatkowo odbiór pracy ułatwia żywy i płynny wywód, w którym Autorka nie stroni od nawiązywania do współczesnych wydarzeń i problemów Polski i świata, takich jak np. precedens państwa Tuvalu (s. 41) w kontekście ochrony klimatu czy wydobywanie gazu łupkowego (s. 156-167). Pozwala to czytelnikowi zrozumieć praktyczny wymiar prawa ochrony środowiska oraz wyznaczone przepisami prawa reguły gospodarowania środowiskiem.

Podsumowując, można zatem z całkowitym przekonaniem zachęcić do sięgnięcia po tę pozycję wszystkich, którzy poszukują integralnego, systemowego ujęcia problematyki współczesnego prawa i zarządzania ochroną środowiska. Jednocześnie nowatorska formuła opracowania, jego praktyczny wymiar oraz przystępność wykładu pozwalają na polecenie tej pracy również przedstawicielom nauk nieprawniczych, w tym także praktykom. Jest to niezwykle cenne z uwagi na istniejącą dotychczas lukę wydawniczą w odniesieniu do tej grupy adresatów.

JUSTYNA GOŹDZIEWICZ-BIECHOŃSKA